

Vodič za roditelje

Odabir zanimanja složena je odluka. Ovisi o interesima i sklonostima, o vještinama, znanjima i sposobnostima, o poznavanju mogućnosti koje se pružaju, o načinima donošenja odluka. O njoj treba razmisliti dobro, a vrlo je važno početi razmišljati pravodobno.

Važno je da djeci pomognemo da što lakše donesu takve odluke. U okviru Školskog programa profesionalnog razvoja namjera nam je da pomognemo vašoj djeci u razmišljanju o njihovu budućem zanimanju.

Što će biti po zanimanju? Što me zanima? Što mi dobro ide? U čemu sam uspješan? Što me veseli? Kakvi mi se poslovi nude? Gdje će dobiti informacije o školama? Takva pitanja "muče" svako dijete. Ovim smo programom pokušali pomoći učenicima da dođu do odgovora na tri osnovna pitanja:

- Tko sam ja? (kakve su moje sposobnosti, interesi, želje?)
- Što namjeravam? (koja su mi zanimanja na raspolaganju i kakve mi pripreme trebaju?)
- Kako da to ostvarim? (kojim će to planom postići?)

Nadamo se da ćemo ih uspjeti potaknuti da razmišljaju o vlastitoj budućnosti. Ako počnu razmišljati sada, bit će im puno lakše donijeti odluku o svojoj karijeri kada za to dođe vrijeme.

Voljeli bismo kada biste im i vi u tome pomogli. Obitelj ima golem utjecaj na odluke mlađih ljudi o njihovu budućem zanimanju i poslu. Najvažnija uloga obitelji jest pružanje podrške. Stoga je važno da podržite i ohrabrite svoje dijete da samostalno i odgovorno odluči o svom budućem zanimanju. Druga uloga obitelji svakako je pružanje iskustvenih savjeta. Budite otvoreni i iskreni prema svojoj djeci, slušajte ih i razgovarajte s njima, tako da im vaša iskustva posluže kao primjer i pouka.

Ovaj će vam vodič pomoći da se upoznate s onim što ćemo pokušali prenijeti mladim ljudima na početku njihova profesionalnog puta. Pitajte svoju djecu o cjelokupnom programu i o onome što u njemu uče.

Važnost izbora zanimanja i njegov utjecaj na život pojedinca

Zanimanje i posao isprepleću se sa svim poljima života pojedinca. Može se reći da ljudi djeluju na pet međusobno povezanih polja, koja zahtijevaju određeno vrijeme, energiju, predanost i pažnju. Ključ za postizanje uspješnog života leži u pronalaženju ravnoteže između tih pet polja.

Posao nije samo izvor prihoda dovoljnog za ekonomsku sigurnost. Zanimanje i karijera pojedinca bitno određuju cijeli njegov život. Oni određuju njegov materijalni položaj, društveni ugled, mjesto stanovanja, prijatelje. Oni određuju način na koji pojedinac vidi samoga sebe, kao i način na koji se drugi pojedinci ponašaju prema njemu. Zato možemo reći da je planiranje i usmjeravanje vlastite karijere zapravo planiranje vlastita života.

Obitelj je zajednica u kojoj smo zaštićeni, voljeni, ohrabrivani, sretni. Obiteljske odluke donosimo da bismo vodili skladan obiteljski život. Svjesno odabiremo životnog partnera i planiramo veličinu obitelji. Gradimo odnose koje priželjkujemo i biramo posebne prilike koje slavimo. Uređujemo svoj dom onako kako to volimo. Sve to zajedno čini našu obiteljsku karijeru i određuje naš stil života.

Društvena djelatnost je način na koji sudjelujemo i pridonosimo napretku naše zajednice. Neki ljudi aktivno sudjeluju u politici, drugi sudjeluju u radu raznih udruga i odbora kako bi pripomogli razvoju i napretku šire zajednice, a neki smatraju da je plaćanje poreza i glasovanje sve za što imaju vremena tijekom naporna života. Naša društvena djelatnost može se smatrati društvenom karijerom. I ona će, naravno, oblikovati naš život.

Duhovna strana zadovoljiti će naše duhovne potrebe ispunjavanjem moralnih, estetskih i/ili religijskih vrijednosti. Većina ljudi ima potrebu da dio svojeg života posveti poboljšanju sebe i okoline u kojoj žive. U kojoj ćemo se mjeri i na koji način posvetiti našim moralnim, estetskim ili religijskim vrijednostima, odrazit će se na našem stilu života.

Slobodno vrijeme je način na koji provodimo vrijeme kada među obavezama svakodnevnog života pronađemo dragocjen trenutak za nas same. To je polje života u kojem pronalazimo najviše zadovoljstva, pa ako ga zanemaruјemo, naše fizičko i psihičko zdravlje može trpjeti ozbiljne posljedice. Bilo da se bavimo hobijem ili sportom, čitamo ili radimo nešto drugo, slobodno vrijeme treba promatrati kao važan čimbenik u održavanju ravnoteže našeg života.

Pravilan odabir zanimanja pridonijet će ravnoteži između životnih polja. Zanimanje nam treba omogućiti da živimo na način koji volimo, da smo okruženi ljudima s kojima želimo biti okruženi, da imamo dovoljno vremena za obitelj, da se u slobodno vrijeme možemo posvetiti sebi, da možemo društveno djelovati onako kako to hoćemo te da možemo ispunjavati svoje duhovne potrebe. Drugim riječima, dobro izabrano zanimanje treba nam omogućiti da i na drugim poljima života budemo sretni.

Kako se razvija karijera?

Karijera je cijeli profesionalni život pojedinca. Uključuje sve njegove uloge. Od škole i sitnih kućanskih zadataka, preko povremenih poslova, do svih njegovih zanimanja i stalnih poslova te do obiteljskih i drugih aktivnosti. Da biste se mogli bolje odlučiti, treba voditi računa o tri faze razvoja karijere.

Svjesnost je prva faza u kojoj pojedinac upoznaje sebe – svoje interese, vrijednosti, sposobnosti. Postaje svjestan svoje posebnosti, ali i svijeta koji ga okružuje. Glavni zadatak učitelja i roditelja jest da zajedno proširuju učenikovo shvaćanje profesionalnog svijeta i da u učeniku potiču proces istraživanja samog sebe.

Istraživanje je faza u kojoj pojedinac istražuje, iskušava, eksperimentira i donosi privremene zaključke o budućoj karijeri. To je vrijeme da se uklone mogućnosti koje se nisu pokazale dobrima ili provedivima i da se širina izbora suzi na nekoliko sigurnijih i zadovoljavajućih varijanti. To je i proces traženja koji će se kasnije u životu isplatiti. Na koncu, istraživanje će dovesti do odluke o izboru budućeg zanimanja i posla.

Priprema je faza koja nastupa kada je odluka o odabiru zanimanja i posla donesena. Na tom stupnju treba utrti stvarni put do postizanja ciljeva u karijeri. Kadakad pripremanje uključuje učenje, drugom prilikom pak tehničku izobrazbu, a u ostalim slučajevima može se raditi jednostavno o utvrđivanju svih pojedinosti da bi se postigli željeni ciljevi.

Važno je naglasiti da se u životu kroz ove faze prolazi više puta. Ljudi se s vremenom mijenjaju, stvari koje su im prije bile odbojne znaju im postati privlačne. Upravo je zato važno prihvatići činjenicu da je karijera životni proces i da se ona mijenja tijekom cijelog života pojedinca. Zato treba uvijek proučavati sebe, istraživati i planirati svaki životni korak.

Zašto je važno donositi odluke?

Jedan od najvažnijih aspekata u profesionalnom razvoju jest donošenje odluka. Mnogi se ljudi boje donošenja pogrešne odluke, pa zato izbjegavaju donošenje odluka uopće. Neki ljudi brzo donose odluke, a onda požale svoju naglost. Za druge se pak čini da vjeruju svojim nagonima, ali zapravo ne mogu objasniti način na koji donose odluke.

Cijelo vrijeme donosimo razne odluke: kada da ustanemo, što da pojedemo za doručak, pored koga da sjednemo, koju radijsku stanicu slušamo. Većina tih odluka ne zahtijeva veće razmišljanje ili napor. No život povremeno stavlja pred nas teške i zahtjevne izbore, a oni koji vjeruju u vlastiti način donošenja odluka osposobljeniji su za donošenje pravih odluka i za poduzimanje odgovarajućih akcija.

Mnogi adolescenti prvi put u životu trebaju donijeti teške i važne odluke. U razdoblju kada se sve više osamostaljuju, trebaju biti osposobljeni za donošenje odluka koje će im omogućiti izbor ispravnog životnog puta. Roditelji i ostali članovi obitelji mogu im biti podrška pri odlučivanju o vlastitoj karijeri.

Dobro odlučivanje često je povezano s dolje navedenim čimbenicima. Da bi se donijela neka odluka, potrebno je:

- jasno odrediti koju odluku treba donijeti
- prepoznati mogućnosti između kojih treba odlučiti
- istražiti posljedice svake mogućnosti
- prepoznati osobne vrijednosti koje su povezane s donošenjem neke odluke
- prepoznati prioritete
- promatrati odluku u sklopu drugih životnih ciljeva
- tražiti podršku i mišljenja iz različitih izvora
- donijeti odluku
- znati kako ocijeniti vrijednost donesene odluke

Kako aktivno sudjelovati kada vaše dijete donosi odluku o budućem zanimanju?

Naša djeca izvrgnuta su u svojem razvoju utjecaju mnogih ljudi, vršnjaka, televizijskih i filmskih zvijezda, učitelja, likova iz knjiga, susjeda. No više je istraživanja pokazalo da je roditeljski utjecaj glavni čimbenik kada se pred učenika postavljaju složeni problemi poput odabira zanimanja i planiranja ostalih aspekata njihova života. Škola i roditelji zajedničkim radom mogu učeniku stvoriti najpovoljnije uvjete za školovanje i izobrazbu, tako da jednog dana bude osposobljen za donošenje važnih životnih odluka. Dolje smo naveli nekoliko bitnih uloga koje roditelji mogu odigrati u profesionalnom razvoju svoje djece.

Iskusni prijatelj. Pričajte o poukama koje ste naučili tijekom svoga profesionalnog razvoja. Da možete nešto ponoviti ili promijeniti, što bi to bilo? Istaknite kako i loša iskustva mogu pozitivno utjecati na školovanje. Podijelite sa svojim djetetom sudove i stavove koji su rezultat vašeg promatranja vrijednosti, prioriteta i potreba povezanih s donošenjem odluke o budućem zanimanju i poslu. Djeca promatraju naš način prilaženja i rješavanja poslovnih zadataka, naš stupanj predanosti poslu i vrste vještina koje upotrebljavamo kako bismo radili učinkovito. Ona promatraju i naše negativne reakcije na posao i utjecaj posla na naše stavove i ponašanje. Pričajte im što volite i što ne volite na svojem radnom mjestu i zašto je to tako.

Izvor informacija. Djeci trebaju istinite informacije o radnom mjestu. Potrebni su im izvori i imena ljudi koji im mogu dati točne podatke koji će im pomoći u donošenju odluke. Prikupite im svježe i točne podatke o poslovnom svijetu, uputite ih k osobama koje im te podatke mogu dati i, najvažnije, naučite djecu da sama dođu do informacija i da nauče tražiti i prikupljati podatke koji ih zanimaju.

Slušac. Slušajte snove, brige, nade, nesigurnosti i uzbuđenja djece kada govore o svojoj budućnosti. Slušajte kako donose odluke. Slušajte što pričaju o poslovima o kojima razmišljaju. Poslušajte i njihove zahtjeve za pomoć. I ne slušajte samo s pola uha!

Instruktor. Učite djecu vještinama koje će moći upotrebljavati u različitim situacijama tijekom cijelog života – kao npr. vještine komuniciranja, vještine rješavanja problema, vještine snalaženja i ponašanja u društvu, organizacijske vještine, vještine ispravljanja pogrešaka itd. Podijelite s njima posebne metode ili tehnike koje su vama pomogle pri stjecanju i upotrebljavanju tih vještina.

Stvaralac prilika. Istraživanje je moćno oružje u smanjivanju broja mogućih izbora i u donošenju odluke. Omogućite djetetu da prouči različite poslove, da promatra kako ljudi rade, da dođe do knjiga i brošura o zanimanjima i školama koje ga zanimaju, da uči iz kompjuterskih programa ili da stekne praktično iskustvo u profesionalnom svijetu.

Stvaralac ravnoteže. Pomozite djeci da uravnoteže svoj život. Pomozite im da uvide kako ljudi djeluju na pet međusobno povezanih polja – posao, slobodno vrijeme, obitelj, građansko društvo i duhovna strana. Tako će uvidjeti važnost pravilnog odabira zanimanja.

Motivator. Najbolji je motivator onaj koji se zanima za profesionalni razvoj vašega djeteta. Vaša visoka, ali istodobno i realna, očekivanja pomoći će vašem djetetu da si postavi najbolje ciljeve. Podrška njegovu sudjelovanju u Školskom programu profesionalnog razvoja dat će ozbiljnost cijelom procesu. Isticanje važnosti iskustava stečenih u školi, kada to vaše dijete izgubi iz vida, pomoći će mu da se usredotoči na učenje. Pomozite djeci da otkriju svoje talente.

Adolescencija i adolescenti

Adolescencija može biti teško vrijeme i za roditelje i za mladež. Adolescencija je vrijeme promjena, vrijeme kada su mladi sve manje poslušna djeca ovisna o roditeljima i kada odrasli napuštaju dio svoga autoriteta da bi mladima dopustili da postanu sami odgovorni za svoje živote. To je vrijeme prilagodbi, vrijeme kada i mladi i roditelji iskušavaju nove načine ponašanja i stvaraju novu sredinu pogodnu za nastale promjene.

Što osjećaju i kako se ponašaju adolescenti:

- traže vlastito mišljenje o sebi
- iskušavaju razne načine ponašanja
- traže nezavisnost
- trebaju osjećaj sigurnosti
- trebaju odobravanje i često ga prihvaćaju od bilo koga tko ga nudi
- riskiraju i eksperimentiraju
- razvijaju smisao za natjecanje
- razvijaju samopoštovanje
- stječu nove i zrelije društvene veze
- razvijaju stavove prema različitim društvenim grupama i institucijama
- razvijaju vještine i stavove koji će im dati osjećaj snage
- prihvaćaju svoju snage i svoja ograničenja

Roditelji i obitelji lakše mogu prepoznati neke od razloga zašto mladi u tom razdoblju kao da se bore sami sa sobom, ako su svjesni nekih od navedenih aspekata. S obzirom na to da je riječ o normalnoj mladeži, adolescenti bi se zapravo i *trebali* malo boriti, jer izazovi koji stoje pred njima nisu nimalo laki. U svakom slučaju, ljubav, podrška, razumna ograničenja i zdravo rasuđivanje ljudi važnih u njihovu životu mogu mladima dati čvrste temelje ne samo da prežive nego i da uspiju u ovom vremenu velikih promjena.